

Fyra tättingars vinterförekomst på Gällstaö

Jan Sondell

De flesta dagar har jag under vinterhalvåret antecknat de fågelarter som besökt min matplats på Gällstaö. Nedan följer en sammanställning på dessa data sammanställda som högsta antal per vecka för arterna pilfink, grönfink, gulsparv och stenkäck.

Inledning

Förekomst och flyttning

En analys har gjorts över fyra arter tättingars vinterförekomst på Gällstaö. Arterna är pilfink, grönfink, stenkäck och gulsparv. De fyra arterna har varierande förekomst i Sverige och olika flyttningssvanor. Pilfinken är en av våra mest utpräglade stannfåglar och trots över 56 000 ringmärkta finns det bara 16 återfynd registrerade på längre avstånd än 50 km. Utbredningen i Sverige är i huvudsak upp till Mälardalen. Grönfinken förekommer i nästan hela landet och flyttningen går tydligt mot sydväst. Återfynd saknas helt i centrala och östra Europa. Grönfinken når ända till Sydfrankrike men en stor del av populationen övervintrar inom landets gränser. Stenkäcken förekommer som pilfinken främst upp till Mälardalen. Även stenkäcken flyttar till kontinentala Europa, men på bredare front än grönfinken. Gulsparven förekommer likt grönfinken i hela landet men de fåglar som uppträder i östra Sverige vintertid härstammar främst från Norrland och norra och mellersta Finland. Nästan inga gulsparvar flyttar vidare söderut från Skandinaviska halvön (Fransson & Hall-Karlsson 2008).

Fågelmatningen på Gällstaö

Sedan vintern 1997/98 har jag haft fågelbord på min tomt på Gällstaö och varje år matat fåglar perioden från mitten av november till slutet av april. Nästan varje dag har jag läst av morgontemperaturen och även noterat i min dagbok vilka fågelarter och antal som besökt fågelbordet. I denna uppsats har jag sammanställt data för de tre senaste vintersäsongerna 2006/07 – 2008/09. I tabell 1 redovisas minimitemperaturen ca 0600 och maximiantalet registrerade

gulsparvar, grönfinkar, pilfinkar och stenkäckar per vecka, totalt 24 veckor per vintersäsong (vecka 47 – vecka 18).

Matplatsen ligger i anslutning till en stor öppen gräsmatta, boningshus och diverse buskar och träd. Liknande tomter finns i omgivningen men inte någon sammanhängande skogsmark. Udden där jag bor är omgiven av relativt stora vattenytor. I fågelbordet och på marken omkring har jag dagligen spritt ut efter åtgången lämplig mängd mat av vildfågelblandning, solros- och hampfrön. Under de kallare perioderna har även talgbollar erbjudits. Den enda av de aktuella arterna som äter talg är pilfink.

Resultat

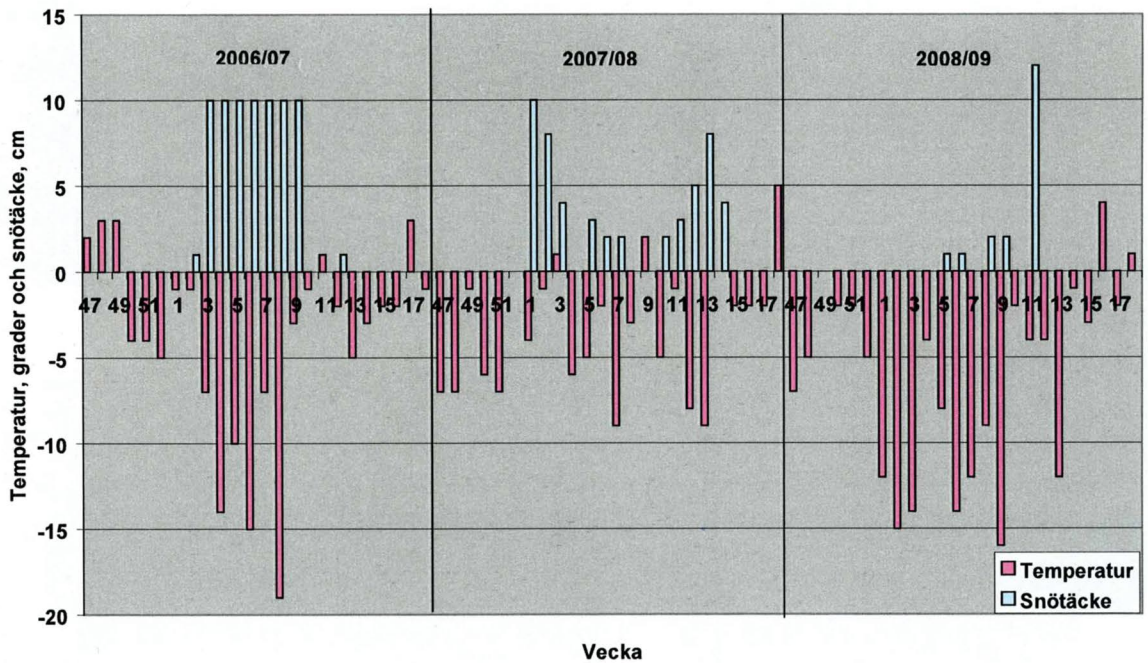
Temperatur och snö

I figur 1 redovisas tidig morgontemperatur som minimum per vecka. Det betyder att dagens medeltemperatur i regel varit 5-10 grader högre. Som relativa tal bör temperaturerna ändå kunna vara jämförbara mellan åren. Av figuren framgår att januari och februari 2007 var relativt kall och även februari 2009. Räknet per säsong var minimimorgontemperaturen per vecka åren 2006/07 – 2008/09 i medeltal -3,9, -3,3 och -6,2 grader. Den senaste vintern var alltså i genomsnitt klart kallast. Förekomst av snötäcke har noterats sporadiskt och framgår också grovt av figur 1. Generellt kan sägas att vid lägre temperaturer noterades också i regel åtminstone ett tunt snötäcke. I januari – februari 2009 var det dock snöfattigt.

Pilfink

Arten uppvisar en stabil förekomst alla tre vinterhalvåren (figur 2). I medeltal per säsong

Morgontemperatur och snötäcke

Figur 1 Morgontemperatur och snötäcke under de tre vintrarna 2006–2008 (veckorna 47–18).

har registrerats som högsta antal 25, 17 respektive 25 pilfinkar per dag och vecka. Variationen över säsongerna är liten och understryker pilfinkens stationära vanor.

Grönfink

Även grönfinken visar på stabil förekomst under treårsperioden (figur 3). En viss ökning av anta-

let fåglar har skett under de tre säsongerna, 9 resp. 11 och 15 fåglar som högsta antal per dag och vecka.

Stenknäck

Förekomsten av stenknäck har i motsats till grönfinken minskat under perioden, från 4 till 2 och sista året 1 fågel som maximum i medeltal per dag och vecka (figur 4).

Stenknäck

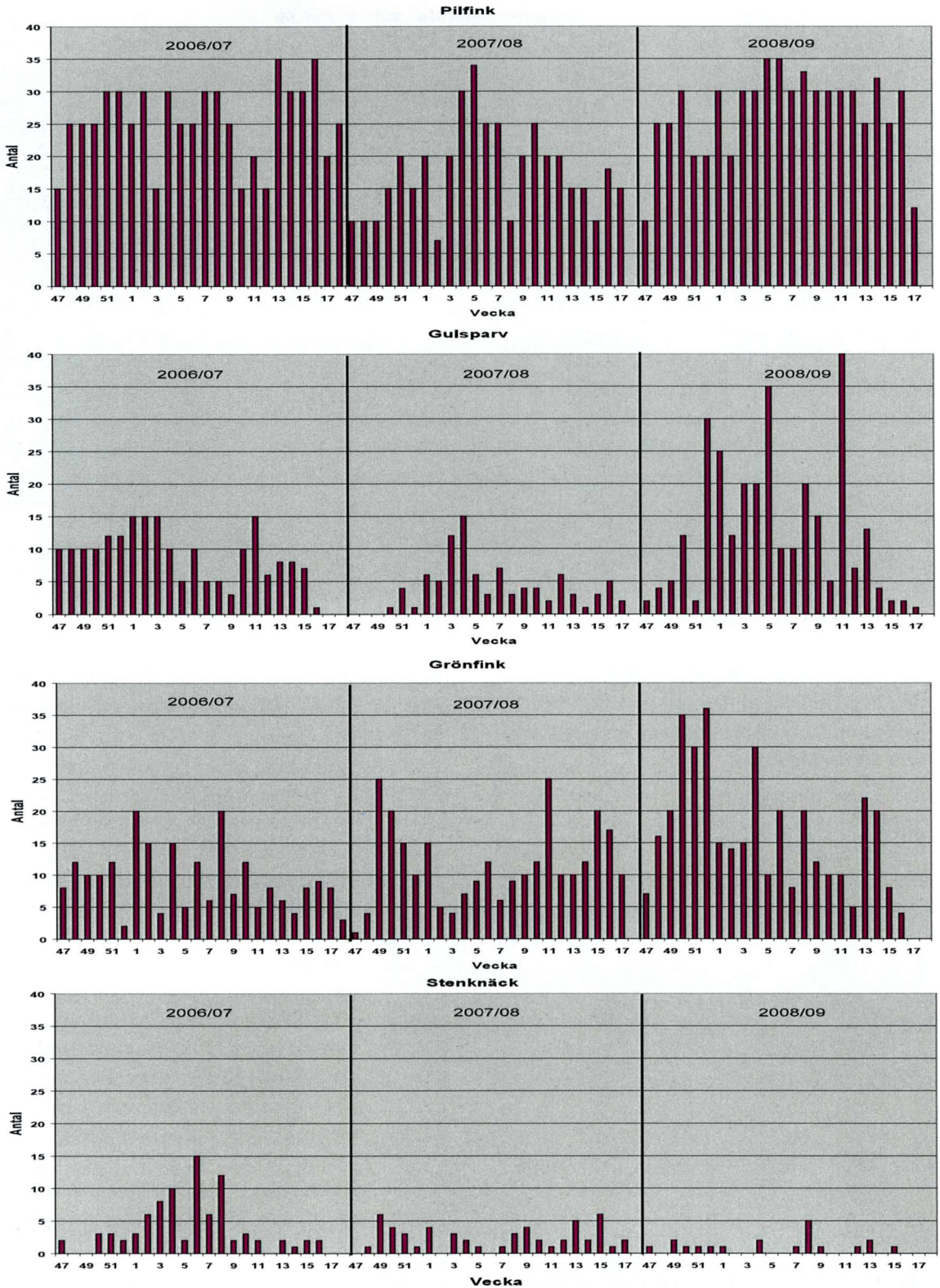
Foto Sören Carlsson

Gulsparrv

Mest talrik var gulsparrven det kalla året 2008/09 (figur 5) medan höstförekomsten var störst 2006. Per säsong noterades 8, 4 och 12 fåglar i genomsnitt. År 2007/08 alltså förekomsten lägst. Då var också vintern den mildaste.

Summeras de fyra arterna blir siffran 46, 34 och 48 ex per vecka i medeltal. Förutom dessa arter besöktes fågelbordet regelbundet av ett antal koltrastar, talgoxar och blåmesar och periodvis givetvis också av mera udda arter.

Figur 2 Maximalt antal per dag och vecka (47–18) för pilfink, gulsparv, grönfink och stenknäck 2006–2009.

Gulsparven kommer ner till Mälardalen på vintern från norra Sverige och Finland

Kommentarer

De data som ligger till grund för denna analys har insamlats dagligen under tre vinterperioder. Givetvis kan kvaliteten växla något på uppgifterna, men eftersom det är maximi- eller minimisiffror (temperatur) per vecka (ett värde av flera möjliga) bör de åtminstone vara jämförbara mellan åren. Maximivärdena ger en mer positiv bild än om man skulle använda medelvärden, men detta är svårt eftersom data saknas för många enskilda dagar. Även temperaturvärdena ger intryck av kalla vintrar, men som nämnts är dagarnas medeltemperatur kanske 5-10 grader högre. Som relativa jämförelsetal bör värdena dock duga.

I motsats till gråsparven som nästan saknas helt är pilfinken vanlig på Gällstaö året om. Förmodligen är beståndets numerär stabil, den lilla nedgången 2007/08 kan vara tillfällig eller bero på den lite mildare vintern detta år. Utan kompletterande utfodring från människa skulle livet troligen vara betydligt hårdare för pilfinken.

Grönfinken visar en uppgång under perioden och någon korrelation med temperatur och snö finns inte. Stenknäcken visar i stället en minskande trend. Möjligen flyttar den lättare söderut

än grönfinken vid kallluftsbrott på senhösten. En annan förklaring kan vara att den bara besöker fågelbordet när det kärvar till ordentligt. Övriga perioder lever den på vilda frön och knoppar. Gulsparven slutligen har ökat, speciellt den senaste kalla vintern. Den flyttar troligen inte vidare söderut om vädret blir sämre utan söker sig sannolikt då fram till utlagd säd. Under milda perioder med barmark kan man finna gulsparvarna utspridda på fält där det finns tillgång på gräsfrön.

Sammanfattningsvis är förekomsten av de fyra aktuella arterna någorlunda stabil på Ekerö och några tydliga tendenser till ökning eller minskning med hänsyn till vädret finns inte. Troligen utgjorde inte det tämligen milda vintervädret de senaste tre åren något större problem för dessa fyra tämligen härdiga småfågelarter. En längre tidsperiod hade kanske också kunnat visa på större skillnader.

Referens

Fransson, T & Hall-Karlsson S. 2008. Svensk ringmärkningsatlas. Tättingar. Halmstad.